МІЙ САД

М. І. МАНДРИКА

ПОЕЗІЇ. ТОМ II.

PG
3975
M27
M55
1941
c.1

BARD

QUAECUMQUE VERA

EX LIBRIS
UNIVERSITATIS
ALBERTÆNSIS

М. І. МАНДРИКА

МІЙ САД

ПОЕЗІЇ

ТОМ ДРУГИЙ

Виннипеґ, Канада

Winnipeg, Man., Canada.

1941.

UNIVERSITY LIBRARY
UNIVERSITY OF ALBERTA

ВІД АВТОРА

Коли автор пускає в світ свої лірічні поезії, він як би очиняє широко двері для всіх і кожного до найсвятіших глибин своєї душі. Він позбувається останьої власности, яку кожна людська одиниця міцно замикає і пильно береже. Більшість людей ніколи не розкриває своєї душі, вмирає з її таємницями, з своїми почуваннями і найінтемніщими думками.

Лірічний поет приносить велику жертву. Він знає, що він виносить на людський ярмарок своє власне серце. Добре, коли на ярмарці світу поетове серце оціниться як дорогий діямант. Але це не буває часто. В більшости така оцінка наступає лише пізно по смерти. Так як було з великим іранським поетом Фірдуссі: коли в одні ворота його міста везли на верблюдах королівські дари для нього — в другі ворота виносили його тіло на вічний спочинок.

Але кожний поет має велику нагороду уже від самої своєї творчости. Він ніколи не почуває себе безнадійно самітним. В найтяжчі хвилини до нього приходить його творчість, той другий „він-сам," найвірніщий і найдобріщий друг. Він виводить поета з найбільш трагічних обставин, дає йому непереможну силу до самоохорони і найвищу ціль життя.

•

Розуміється, брешуть античні —
Не було муз ніколи й немає;
Як вироблюють крам поетичний
Ми знаєм . . .
І однак, тільки день
Розмикає нам очі,
Необроблених торбу пісень
Я вже маю — чи хоч, чи не хочеш.
То ж вона перед мене все йде,
Через юрби ми йдемо у-парі;
В самотині розмови веде,
Світом ясним прорізує хмари.
Крізь віки і простори ми йдем,
Пролітають світи перед нами,
Як низки злотострунних поем,
І наповнюють
Душу піснями . . .

В цьому вірші я цілком щирий.

Радість творчости є незмірна. Саме будування поеми є найсолодша музика, а артистичне заверешення — дає найвищу радість осягнення твору. До цього приєднується моральна втіха від служення вищому ідеалові.

Все життя я почував себе щасливим завдяки можливости творчости. Маю лише один жаль, що обставини українського життя весь час відривали мене до іншої праці, і до поезії я міг вертатися лише в певні роки і певні моменти.

МИКИТА ІВАНОВИЧ МАНДРИКА походить з роду Запорожських козаків. Прадід його, Михайло, осів з іншими запорожцями—Кошовим, Вовкотрубом, Гризлом і ін. на зимовниках Кальниболоцького куріня, на річці Тикич, що впадає в ріку Синюху, на давніх рухомих кордонах України з татарами і турками. Після зруйновання Запорожської Січи, коли майже все населення України було обернено в кріпацтво, козаки Кальниболотських хуторів залишились вільними, і ніколи ніяких панів над собою не мали, хоч недалеко їх — Кирилівка, напр., батьківщина великого Т. Шевченка, була в панській неволі.

М. І. Мандрика народився 28 вересня 1886 р. Учився в Київі, Софії (Болгарія) і Празі (Чехія). Студіював літературу, агрономію, економічні науки, соціольогію, дипльоматично-політичні дисципліни (на консульсько-дипльоматичному відділі університету) а також право. Одержав ступінь доктора прав і був габілітований на професуру міжнародного права.

До літературної і громадської роботи став рано, завдяки тому, що родина була звязана з українським рухом (Драгоманівським). Належав до нелеґальних українських гуртків, м. ін. „Народньої Оборони"; пізніше до народниць-

кої партії УПСР. Був послом до Укр. Центральної Ради і послом від України до Всеросійських Конституційних Зборів. Мимо того — орґанізатором української влади, уповажненим Червоного Хреста, головою народньої, земельної і продовольчої управ і т. ін. Працював коло 15 років в орґанізації кооперації на Україні; був: членом дирекції Київ. Коопер. Банку, керівником культур. відділів коопер. союзів, опікуном будівлі шкіл, судією і ін. Був радним українських дипльоматичних місій на Кубані і в Туречині, консульським заступником в Грузії, а також спеціяльним дипльоматичним посланцем Кубанського уряду в Японії і на Далекому Сході. Був редактором кількох журналів і ґазет і науковим секретарем Інституту Соціольоґії.

Починаючи з 1917 р., у праці мав весь час щиру поміч своєї дружини Ганни, з козацького роду—Боровицьких. Їй присвячено багато з його поезій.

Писати почав 1900 р., але перші поважніші писання датуються з р. 1905.

Про поетичні твори дається окреме пояснення. Тут зазначимо інші праці, а саме:

Наукові: 1). Національні меншости в міжнар. праві, 1925 р. в Празі; 2). Історія консулів, 1927, в Празі; 3). Міжнароднє право і його суррогати, 1927, в Празі; 4). Суспільні антаґонізми, 1927, в Празі; 5). Дипльоматична історія, 1928, в Празі; 6). Теорія Господарської Демократії, 1934, у Виннипеґу; 7). Ukrainian Question, 1940. І інші.

Розвідки і статті: на ріжні теми в журналах і ґазетах: "Рада," Літературно-Наук. Вістник, „Огні," Комашня, "Союз," "Народна Воля" (Київ), "Наша Ґазета," "Кубанська Зоря," "Кооперація," "Україн. Кооперація," "Збірники Всеукраїн. Академії Наук," і ін.

М. І. Мандрика писав на мовах (мимо української): французській, болгарській, чеській, російській, анґлійській.

В роках 1919-20 відбув далеку подорож до Японії і назад в Европу, одвідавши такі краї: Туреччину, Грецію, Єгипет, Сомалію, Цейлон, Малайку, Індо-Китай, Хини, Японію, Східний Сибір; потім Палестину, Сірію. Провів роки життя — в Грузії, Туреччині, Болгарії, Чехії, Франції... До Канади переселився в кінці 1928 року.

НА СВІТАНКУ

Автор в році 1905.

З КНИГИ „ПІСНІ"

Лани, лани! Широкі та розлогі!
Не орані, забуті перелоги
Чортополохом поросли
Та бурянами зацвіли.
А ми — і голі, і голодні,
Спустивши руки, сидимо
І нудимось, не знайдемо —
Куди в житті своїм безплоднім
Нещасні дні свої убгать,
Щоб не сидіть, не нудьгувать...
О, прийде час! Грядущі покоління
Ціну життю високую складуть
І прадідів за марне животіння
Безумними й ледачими назвуть!

1907 р.

Сірі піски, ліси і на пісках хати —
Сумні, вбогі стоять край дороги.
З очерету, гілля, з бурянів, лободи
Будували їх люди убогі.

Чи ледачий народ в цих похилих хатах,
Чи він сили до праці не має,
Що у злиднях тяжких, у пісках-бурянах
Весь свій вік, як той раб, проживає.

Ні, працює він тяжко і силу він ма . . .
Та он, бачиш, за тими лісами —
Там палаци стоять, в ночі огні горять,
В день на сонечку сяють верхами.

Туди силу свою, туди працю свою
Люд убогий що-днини відносить,
А собі для дітей, як той старець-жебрак,
Недоїдки голодні приносить.

Виростайте хоч ви, босоногі малі,
Виростайте мужицькії діти.
Гей, розбийте ярмо, що заїло батьків,
Дайте раду самі собі в світі!

1906. Київське Полісся.

Я в хатині своїй вночі світ засвітив
На весні, як цвіти розцвітали,
І віконце своє у садок відчинив,
Щоб вітри весняні прилітали.

І дихнула весна; в мою хату душну
Хвилі ніжниї вітру влетіли,
А на хвилях його тисячі співаків —
Мотилів, комарів прилетіло.

Загули співаки, зазичали вони
І на яснеє світло сідали...
Їх сліпило воно, їх палило воно,
І мій стіл вони трупом вкривали.

Вони гинули всі від дихання вогню,
А в вікно все летіли другії...
І, дивлючися, я інші трупи згадав,
Інші світла, огні і надії.

1906.

Під вікном моїм що-ночі
Соловейко спів виводить,
І його кохання пісня
З моїм серцем в такт виходить.
Він співа, не спить до ранку —
Я без сну провожу ночі,
І забуть своє кохання
В нас обох немає мочі.

1905.

Люблю я осінь, як летить
З деревя листя помарніле,
І на полях широких, опустілих
Сем'я ворон, кружляючи, кричить.
Щось рідне є з моєю в ній душою,
Щось любе є для серця в ній мого—
Вона корить печальною красою
І тихим смутком убрання свого.

1906.

ЦІВІЛІЗАТОРИ

Цівілізатори прийшли
І цукроварні закурили —
Новії найми принесли,
Нову поезію створили.

„На бураки! На бураки!"
Дівчата дома не ночують,
На возовицях парубки
А підлітки кузок пильнують.

Усі працюють на панів,
На „окономів," „директорів"
За мерзлу гичку з бураків,
За „меляс" із брудних вагонів.

І села брудом затекли,
Пташки із луків повтікали,
Річки у смороді згнили
І очерети повсихали.

А що їм! Шкода мужиків?
То-ж їм індустрія і гроші,
А людям досить „матюків"—
Для них є сморід, злидні, воші.

О, буде час! Розправи час!
Повстануть бідні люди в селах,
І поженуть, як звіря вас
Немилосердних людожерів.

1907.

Пташки співають раз-ураз
Стальними голосами
Що-дня опівдень: „бразь!" і "бразь!"
За темними мурами.

Мури стоять сліпі - тісні,
Весь світ відгородили,
А ланцюги свої пісні
Дзвинять на скутих крилах.

Тюрма! Заковані ідуть,
Співають кайданами,
А хмари вільнії пливуть
Над бритими лобами.

1907.

З ПОЕМИ „ПАРНЕЛЬ"

До тебе думкою несусь,
За тебе плачу і молюсь,
Тебе я завжди в серці маю,
Ірляндіє, далекий краю!
Бо ти Україні сестра,
Ти розбудила нас, дала
Велику радісну надію,
Що вороги не подоліють,
З лиця землі нас не зітруть,
Що пута тяжкиї впадуть,
Що прийде час — воскресним ми
І будем між людей людьми!

. . . . . .
. . . . . .

Умер Парнель, але не вмерли
Його великії діла...
Ні людська злоба, ні хула
Його завзяття не пожерли.
Воскрес Ірін . . .

. . . . . .

Не ввійдуть в хату, не візьмуть,
Од діточок не одірвуть
І у ..... холодну,
Пустиню мерзлу і безплодну,
Як у Сибір, не поженуть.

1908.

НАЙМИТ

Виростав в свитині сірий,
В наймах бідний сиротина.
Тілько й роду було в нього —
Стара батьківська свитина.

Він добра не знав ніколи
В нещасливій своїй долі,
Молодії кращі літа
На чужім провів він полі.

Жив в селі господар добрий,
Мав єдиную дитину,
Одну донечку Оленку...
Він вподобав сиротину.

Був господар він великий,
Навкруги його всі знали,
І до нього гостювати
Знатні люди заїзжали.

Він багатого міг зятя
За донькою собі мати,
І свої великі добра
З його добрами зєднати.

Та він вибрав сиротину
За його натуру тиху,
Працьовитість і терпіння,
Та за те, що знав він лихо,—

І віддав за нього доню
З кіньми, степом і волами;
Взяв Олексу собі зятем
В драній свиті з постолами.

Тяжко плакала Оленка,
Не хотіла віддаватись,
Не хотіла мрій дівочих,
Мрій веселих відцуратись.

Та тверда отцівська воля —
Що сказав, те має стати:
Мусіла донька покірно
Шлюб з Алексою побрати.

Багатіє пан Олекса,
Наймитів у себе має
І на конях, мов зміюках,
Шарабаном розїзжає.

Його двору не минають
Всі пани і добродії,
Має він для них покої
І напої дорогії.

І діждався вже дитини —
Одна доня виростала:
Як та квітонька весною,
Христя пишно розцвітала.

Всю любов свою розбиту
Мати доні віддавала —
Догождала, пестувала,
В сукна, шовки прибирала.

„Виростай, моя дитино,
Дам тобі я повну волю —
І за мене, і за себе
Ти спізнаєш свою долю."

Бавилась життям Христуня,
З паничами забавлялась.
Мати тішилась, раділа,
Бачить зятя сподівалась.

Паничі, як ті соколи,
Наїзжають, відїзжають...
Мати, батько всім їм раді,
Всіх запрошують, приймають.

Наїзжали в село мірчі,
Все веселі, молодії.
Всім Олена — мати рада,
І з донькою веселіє.

Але лихо не чекає —
Стала Христя сумувати,
Стала нишком серед ночі
Гіркі сльози проливати.

Догадалась стара мати —
Доні слова не сказала,
Тілько нишком у ворожки
В поміч зілля попрохала.

Помогла стара ворожка:
Стала Христя зілля пити,
Стало зілля те Христуню
Коло серденька сушити.

Стиснув серце пан Олекса,
Втер прегіркую сльозину,
І згодив попа молитись
За єдиную дитину.

Опустів садок зелений
З квітоньками і пташками;
Заросли стежки по ньому
Кропивою, лопухами.

Ніхто в нього не заходить
Ні співати, ні гуляти...
Сумно, тихо він шепоче,
Сипле листом коло хати.

Тілько іноді Олена,
Очамрілая неначе,
Сяде ввечері на призьбі
І так тяжко, тяжко плаче...

1911.

Коли-б до нас ти завітав,
Божественний Назарянине,
Тебе у першую хвилину
Жандар російський би піймав.

А перед світом, у рові,
Поставивши хреста тихенько,
Тебе повісили-б гарненько
Цареві вірні вартові.

І під обід попи святі
Тобі анафему-б співали
При фіміамі і хресті.

1906.

З “КНИГИ ГНІВУ”

Обтяжились токи скиртами,
Земля набухла картоплями
І в соняшнім промінні—
Як літні, дні осінні.
Та сумують села зсиротілиі,
Та плачуть жінки овдовілиі...
У день селом вози скриплять,
Вночі кругом огні горять.
Не чумаченьки йдуть,
Не пшеницю везуть:
То йдуть гості непрохані—
Бідні люде, сполохані
Страшенною війною,
Везуть лихо з собою;
Од свого доброго втікають,
На роздоріжжах чужих ховають
Своїх рідних
І йдуть далі, бідні.

Вночі виходимо цілими селами
І стоїмо мовчазні й невеселиї,
На далекі пожежі поглядаємо,
До вітрів осінніх прислухаємось:
Чи не ревуть гармати,
Чи не пора покидати,
Дорогії місця рідниї...
О люде ми біднії!

3. IX. 1915.

Вже рік, як наша річ мовчить...
О, це мовчання нас навчить!
О, це блукання в пітьмі ночі
Відкриє й невидющим очі!

Погашено огні, придушено думки.
Одні в глухім засланні,
А другі на закланні.

За що ж ми голови свої покладаємо
І що обороняємо?
Свою неволю? Глузування?
Чи право на заслання?

Пануйте! Сьмійтеся з Сампсона,
Скованого вами,
Сліпого за жорнами!
Ведіть його у храм,
Глузуйте з нього й там!
Але глядіть! В тім хрімі
Він вчинить суд на вами!

Та ще народ мій й не Сампсон,
Осліплений на віки:
Народ мій многоводні ріки,
Заковані морозами у сон.

О, снам не вірте! З'явиться весна
В подружжі з сонцем і вітрами
І животворними устами
Торкнеться рік, розбудить їх вона
Солодкими, чарівними річами!

І ріки оживуть,
І ріки потечуть,
Могутні, вічномолодії ріки...
І ви загинете на віки,
Як те сміття, що вітри розгубили,
А ріки полонили.

5. IX. 1915

Королiва без корони,
Королiва без трону . . .
Знедужена унтерами,
Потоптана їх ногами,
Простоволоса,
Гола i боса . . .
Королiва, що сидить на руїнах
Своєї країни;
На пожарищах ходить,
Душі живої не знаходить...
Жінка, що в селах блукає,
На роздоріжжах сідає,
Діток квилить, викликає . . .
Ото Польша... Вередлива й прекрасна,
Ото Польша нещасна
Спалена огнями,
Зруйнована мечами,
Потоптана чужими ногами.

Королiва з косою ростріпаною,
Мантією розірваною...
Наложниця сатрапів п'яних,
Тих царських лицарів поганих...
Встань, у знущанні зомліла!
Піднеси свою рученьку білу!
Перед тобою шапку зломили
Ті, що тебе по шляхам волочили...

Отак-то, сестро! Ти діждалась
Шаноби теї хоч на час,
А до нас
Так по старому привітались.
Перед Европою непречно
(А може трохи й небезпечно)
Було-б панянці наступить
На саме тім'я, на корону
І хоч звичайного пардону
Не попросить...
А ми то й того не діждались:
До нас ніколи не звертались
За тим пардоном... Замовчать
Нам милостиво приказали,
А де кому то прописали
В Сибір велику мандрувать.
....
Вмирає Завтра, день грядущий
Прибитим людям смерть веде,
Мов череда вовків голодних,
З лісів нечуваних, безплодних
На беззахистні села йде...
Як звірі люде!—Щоб змогли
Здається громи всі зібрали б
І всі на голову зілляли;
Самеє б пекло потягли
Самі на себе, поскликали б
Всі страшні сили, що живуть

В душі великої природи...
У крові топляться народи!
Страшні часи! Крівава смерть
Над миром крила роспинає
І світ прекрасний, божий світ
На віки людям закриває.
А сонечко, як матінка
Своє слабе дитятонько
Крізь сльози забавляє,
На осінь не вважає:
Стоять ясні, ясні
І теплі дні!
На зустріч сонечку,
Од неба нам віконечку,
Цвітуть запашні квітоньки—
Його малії дітоньки,
І дерева зелениї
Вбрання свої веселії,
Веселії, святечнії
Зелені не скидають,
На осінь не вважають!

1915.

З "ПІСЕНЬ ПРО АНЕМОНУ."

Прийде весна і пташки прилетять...
Чи знову ми підем в степи й діброви?
І віти й трави нам чи будуть знов шептать
Свої казки й чаруючі розмови?
Чи ж буду знову я в екстазі цілувать
Твої уста і брови?
Повіють нам вітри і схиляться гаї...
І ми підем — де плачуть солов'ї,
І місяць де, окружений зірками,
Розіпне шатра над степами.
Підем, де плинуть ніжні аромати,
Співають в затоках дзвінкі очерети...
Чи ж знову будеш ти
Мене голубить, обіймати,
Свої слова чарівниї шептати?
Нас ждуть казок і марев береги,
Нас ждуть і манять дивнії діброви...
Ми йдем у весну повниї жаги
І п'яні від любови.

Лютий 1917

Весь в співах сад, у пахощах аллеї...
І де ми йшли в озера чар і втіх,
Схилялися до ніжних ніг твоїх
І іриси, і білиї лілеї.

І там, де сонце золотим крилом
Розсипалось на стежці, як червінці,
Зустрілись ми з маленьким паучком,
Що тихо спав на срібній паутинці.

І скілько я не кликав — повз пройти,
Пішла шукати стежки ти тернами...
І чую я, як тужиш тепер ти,
Блукаючи за брамами й мурами.

Шепочуть віти, в дзвонах всі пташки,
І курять квіти сонцю аромати...
Без тебе вмерли всі мої казки,
Без мене, чую, плачеш десь одна ти.

26. XI. 18

Я один . . . Нікого . . . Відкрито всі вікна..
Вільно прилітають вітри всіх морів.
Чого ж у оселі моїй так самітно?—
Я ж тебе, кохана, до неї привів.

Та і ти тут біля . . . Твої очі в морі,
Твоє серце в мріях і душа в піснях.
Ти, як гість той, прийдеш, прийдеш—поговориш,
І знов твоє серце у нових казках.

Я один . . . Нікого . . . Була ж ти зі мною,
Ти й зараз тут біля співаєш пісні . . .
Хіба ти не бачиш, якою тяжкою
Любов наша стала . . . одному мені!

Тебе нема . . . в краю очей твоїх
Себе не знайду я ніяк.
Минуле -сон . . . Серед степів сумних
Стоїть один покинутий будяк.

І ми у двох з тобою, і не раз
Моря блакитні в тихім сні
Гойдали, пестили, як рідна мати нас,
Коли коханно ти корилася мені.

І все ж тебе нема . . . Стрічають пальми нас
З далеких гір прекрасних і долин—
Ми серед див казкових тих країн,
Що снились нам в весни кохання час.

Ми у казках . . . Вітри усіх країн
Загаром криють личенько твоє . . .
Твоя рука в моїй . . . і я один, один!
Тебе нема, нема . . . Хоч ти зі мною є.

Тут кажуть рай був в цім саду
Вічно зеленім, вічно молодім . . .
З тобою вдвох . . . один іду,
Один із серцем тягітно німим.

Колись це все нам снилось тілько в сні . . .
У нашім парку падали листи,
А з серця рвались радощі-пісні—
Була зі мною, ніжна моя, ти!

І я б хотів дощів із рідних хмар,
І я б хотів в кленовий парк піти —
Туди, туди, де серцю стілько чар!
Де в пізній час мене чекаєш ти . . .

27—28 VIII. 19
"Портос"

З ПІСЕНЬ АНЕМОНИ

В серці моїм, як у клітці тісній,
Крилами бється чарівная птиця...
Як вона бється! Як тягітно їй!
Серце злама... Моє серце не криця.

Крила, як світ... Але нишком в цей час
Виповзе думка—гадюка лиха!
Бідная птиця стихає у-раз,
В серці моїм, як в труні затиха!

23. XI. 21

ВЕЛИКДЕНЬ

Великдень...
Електрік...
І над Дніпром

Малі, кохані,
Білі руки.

Далеким,
Ніжним сном!
І ніжністю розлуки...

Весна,
Великдень...
Квітів, квітів!
А сонця! А надій!
І ми, як діти...
А радости! А друзів, мрій!

І шлях!
Шляхи, розлуки...
І пройдено весь світ...
Весь світ в очах...

Великдень,
Сонце... Ніжні твої руки.
І ти, як мій далекий,
Радісний
І дорогий мій шлях.

IV. 28

УРИВКИ З "ОБЛОГИ СТОЛИЦІ"

Як я люблю тебе, моя столице!
Твої сади, де стілько є згадати;
Твої двірці веселі, білолиці
І твоїх парків золотії шати . .

А в ніч страшну твої двірці горіли,
Пожежі їли небо язиками,
З лісів гармати, як звірі, ревіли
І виривали в тілі твоїм рани.

Стогнало й плакало каміння горде,
Здрігалися одвічні твої гори,
А зза Дніпра ішли нові ворожі орди
І несли знов тобі старе, огидне горе.

І часом в північ раптом затихали
Перегуки гармат і тукіт самопалів . . .
І тілько десь нечутно умирали,
А крила ночі ніжно їх вкривали.

Мовчали улиці, як ті глибокі ями
І не горіли радісно огнями
Двірців корони, вулиць амфіляди,
І затихали навіть барикади.

Було так тихо і так безмятіжно...
Великий хтось в пітьмі схилився ніжно
Над містом зраненим і теплими сльозами
Точив на рани благісні бальзами.

Укрив його нічною пеленою,
Мов заступив від ворога стіною..:
І перший раз за всі часи облоги
Столиця спала снами перемоги.

Тоді ми вийшли чорні, як в сутані,
Як духи тіни у тумані .....
.....

ТРАҐЕДІЯ І КАЗКА

Із пекла виліз хтось і став гарчать над містом,
Як псюка злий, пекольним хрипом-свистом..
Із рота сипались смертельні зуби псові—
І було місто повне смерти й крові.
І тоді другий хтось з узлісся, в зустріч псові,
Став кидати каміння стопудові
Важкі і голосні, як грім падучий,—
І з Смертю рядом Реґіт став трясучий...

І був початок казки... В неї входим ми
Такими ніжними, коханими дітьми.
Я був король, ти — королева ніжна;
Я чорний весь, а ти вся білосніжна.
Вінчали нас на царство в темнім храмі,
Блищало золото, курились фіміами,
І тихий світ, і тихий спів священний
Давав нам спокій радісно-блаженний...
Вітали друзі нас, горіли радо очі...
І ми спустились в пітьму чорну ночі.

Було так тихо... безмятіжно!
Великий хтось, здавалось, ніжно, ніжно
Схиливсь над містом, пітьми пеленою
Укрив його, як міцною стіною.

ДНІПРОВІ ГОРИ

Там, на горі Перун стояв
І кидав блискавками,
А тут Ярило — бог блукав
Лісовими стежками.
Серця дівочі чарував,
Кохання чари віяв,
Живі істоти парував,
Життя насіння сіяв.
І Україна все росла
І пущі оживали,
На ріках, балках і ярах
Оселі виростали.
Коли ж Перун старий упав
В дніпрові сині води,
Ярило самодержцем став,
Завоював народи.
Земля живе! Квітки цвітуть
І множаться створіння.
В далеку будучність ідуть
За поколінням покоління...

1917.

В ОГНІ БОРОТЬБИ

Прекрасний був ти в перший день.
Чоло твоє, як сонце, сяло.
І серце в радощах сміялось,
І серце плакало з пісень.

І все пройшло . . . О, мій коханий!
І деж ти сяйво розгубив?
І деж ти розум свій пропив,
Що йдеш забруднений і пяний!

О, ми не станемо, як Хам,
З обличчам блазня над тобою . . .
Не має ймення тім синам,
Що криють свій народ ганьбою!

Чи старець ти з торбами край доріг,
Чи пяний раб, що волею напився,
Чи мученик, що болями знеміг,
Чи той орел, що крилами розбився,—

Хіба не всеїдно для нас, дітей твоїх,
Що звязані нерозвязно кровлею?
Ганьба тому, хто честію своєю
Купив срамотній ренеґата сміх!

14. I. 18

І ви прийшли на оргії шаленні,
І свої пісні принесли!
Чи ви із розуму зійшли?
Чи ви раби безчестні і нікчемні!

Батьки он ваші на хрестах,
В хатах збезчещені сестриці,
Братами стогнуть всі вязниці,
І цей бенкет на їх кістках!

Ідіть в ліси, біжіть у гори
З країни глуму й пожарів.
Хай в вашім серці заговорить,
Коли не лицарство, хоч гнів!

Не стійте тут, поміж катами,
І уст, як блазні, не хмиліть,—
Коли не сила буть орлами,
То хоч від сорому ідіть!

11. XII. 18
Катеринодар.

Вас тішать жупани й кунтіші?
Вас тішить брязкіт бунчуків . . .
О, полохливі, гидкі душі
Рабів, незрівняних рабів!

Ідіть туди, де попіл, кров, знущання!
Де селища і хуторі горять,
Де теплі трупи ще лежать
І не спиняються знущання!

Ідіть туди, де ці кунтуші пяні,
Де їх співають нагаї,
І вдарте там, як ті цигани,
Ви у цимбали їм свої!

І хай народ, цей страдник терпеливий,
Підніме очі і на вас.
І хоч у цей останній час
Вас може пройме гнів правдивий!

4. IX. 18

О, не кажіть, що кров дощі омиють
О, не кажіть, що рани заживуть!
О, не кажіть, що там, де ями риють,
Колись квітки й барвінки зацвітуть.

О, не кажіть: нехай горять оселі
І над людьми знущаються звірі!
Не тіштесь, що пісні веселі
У кобзи тнуть сліпії кобзарі!

О, не кажіть: дарма, що палять хати
І в кайдани народ кують...
О, не кажіть: що .....палати
Вкраїну – матір вознесуть!

Ось прийде час: народ в останнє
Ці людомори продадуть
І святощі на поруганнє
Його найкращі оддадуть.

Так сядьте край доріг жахливих,
Серед осквернених руїн —
Гнів в ваших душах полохливих
Розбудять валки домовин.

І хоч орлами не взлитете,—
Нема в вас смілости орлів,—
То за орлами ви підете:
Вас поведе одчай і гнів!
4. XI. 18

Не йде пророк! За алтарями
Стоять жерці з брехливими словами...
Самітно, холодно і темно.
І молиться народ даремно,
Закований, поруганий, в неволі!
Нема кому утішить сльози й болі!

У в темряві сини його встають
І бються, як орли, в кайданах,
І падають, знесилениї, в ранах,
І сови очі їм клюють.

В пустиню шакали збігаються й співають,
І оргії над трупами справляють...

Пророче, йди! Не йдеш, так сонце встане
І з смертного орда піднімуться титани!

4. XI. 18

Пожежі, попіл, сльози, кров...
Земля моя руїни...
Хто ж тут, між трупами святими,
Кричить, як пугач, про любов!

Палають села, по шляхах,
Як ті розбійники і таті,
Німії висять на хрестах
Брати мої розпяті.

А він кричить все про любов,
Північний пугач України,
Що обернув її в руїни
І точить люто її кров.

XI. 18

З тих пір, як матір розпяли
І храм наш зруйнували —
Ви з нас одні, як ті вірли,
На волі тут зростали.

Живий Господь! І от з мерців
Воскресла наша мати...
Та глум! Синів її — орлів
На матір кличуть стати!

Злітайтесь з гір! Ідіть! Ідіть!
І в перший раз, як діти,
Свою ви матір обступіть,
Мечами захистіте!

26. XI. 18
Кубань.

Так гряне грім, і в грохоті страшнім
Здається світ розсиплеться в атоми...
І з трепетом душі ждемо ми,
Щоб встати із руїн під сонцем золотим.

А хмари пролетять і громи прогремлять,
І радість вирветься з увільнених грудей...
І знову в серці пісні зашумлять,
Хоч сльози капають з осяяних очей.

27. XI. 18

Нехай несеться рев звірів,
Нехай із нір сичать гадюки!
Нехай до тебе лізуть руки
Старих і нових ворогів...

Дарма! Народе дивний мій!
Ти честію і славою покрився.
Од нині ти не раб німий,
Що всім з покорою хилився!

Титан ти! Колос світовий!
Чоло твоє над миром сяє
І шлях величний і ясний
Тобі твій ґеній прокладає!

З яких наруг, о рідний мій!
Ти встав, як кара невблаганна!
Хвала крові твоїй святій
І тобі, лицарю, осанна!

О, може буть — нові пани
К тобі незванні завітають
І на твої степи-лани
Свої отари позганяють.

О, може буть, що чорна сила їх
Полонить ордами дітей твоїх!

Хай йдуть отари темних сил —
Твої мечі гремлять на межах
І слава батьківських могил
Воскресла і стоїть на вежах!

І як в нерівній боротьбі
Сьогодня й крильма розібєшся,
Так завтра вище ще здіймешся,
І світ весь вклониться тобі!

22. XII. 18

Обходючи руїни сел твоїх,
Проходючи крізь хрестні твої муки,
Крізь оргії катів твоїх сліпих,
В відчаї тяжкому ломав я руки!

Не від жалю—до сліз я став глухий,—
Ні!—що, як ти знеможений не встанеш
І зігнешся ізнов, як раб німий,
І півслова катам своїм не скажеш!

Хоч серденько, ізранене в борні,
Де склалися й тобі німі докори,
Надію пестило малу на дні —
Що ти, великий, здіймешся як море.

О, що робилиб ми, борці твої,
Колиб ти втих під вражою стопою?
Де діть обличча з сорому свої?
Чи зрадити, покинутім тобою!

О, ні! О, ні! Народе любий мій!
Які б не дав ти нам страждання,
Тебе, як Бога, у душі своїй
Носили б ми, любили б до сконання!

А ти нам радощі ясні приніс,
І в радощах стаєм ми на коліна:
Із бідних рубищ, з попілу і сліз
Встає, як сонце, мати Україна!

3. I. 19

Коли вже ви не будете звірі,
Камінні совістю і духом онімілі!
Гробокопателі нові й старі,
Од роду дикії й на старість здичавілі!

Вже пятая вітає вас весна
Із сонцем, росами, із травами й піснями;
В повітрі льється ніга чарівна
І шепчуться гаї з степами і полями.

Прислухайтесь!—співає вся земля,
Серпанки ніжниї скрізь легкі тчуть зефіри,
І ризу ніч над вами простеля
В смараґди вбрану, алмази і сапфіри!

Он, чуєте?—дитячий сміх дзвенить...
В дівочих грудях спіє мед кохання,
І степ, і гай, і поле гомонить
В бенкетах-радощах од вечора до рання!

Огляньтеся кругом у страшній злоби млі!
Огляньтеся назад, безумні діти Божі!
Ви зрадили прекрасний рай землі
І в пекло кинулись, де муки, сум і сльози!

12. I. 19

Не діти ви! Не лицарів сини!
І дідівської в вас немає чести...
Колиб з могил звелись тепер вони—
Ганьби від вас не всилі булиб знести!

Раби ви стали, наймити катів,
Що точать ніж на матір Україну!
Ах, вирвав би свою стару чуприну
Останній з ваших лицарів дідів!

В полон взяли вас плавні і сади,
І ці лани гноїсті й луки...
Не думав той, хто вас завів сюди,
Що закопав в гної вас і багнюки!

Сидіть же, спіть в сажах цих, кабани!
Або на матір йдіте із ножами...
За неї стали лицарі-сини
І стрінуться достойно з вами!

12. І. 19
Кубань.

Як виходили в поля ми —
Не зустріли орачів;
Ми бродили, як лісами,
Чагарами бурянів.

Як виходили ми в бої —
Ми були одні, самі!
У людей були герої,
А у нас раби німі!

Чи ж блукали ми сліпцями?
Чи прозрів наш край в той час,
Як рожевими казками
Зійшов ранок і погас?!

Вже ж ми вибилися з мочі,
Нам зіставсь безсилля гнів...
Так чогож у пітьмі ночі
Все ще чуть громи мечів?!

Хто схрестився там мечами?
Хто герой оставсь в борні?
То покинутиї нами
В судний час раби німі.

Там щодня встають герої,
Горді, смілі, як орли,
І без нас приймають бої,
І вмирають, як леви.

А ми ходим під тинами,
Під чужими ворітьми...
Чужина цвіте рабами
І рабами бродим ми...

13. IX. 22

Ми не спали, не дрімали—
Ждали ранок чарівний,
І прийшли тобі й сказали,
Що почався день ясний.

Що в степу твоїм безкраїм,
Де не зна плуг меж тісних,
Дні-казки тебе чекають,
Повні радощів і втіх.

Слухав ти, і в той час другі,
Незапрошені, чужі,
Вже несли тобі наруги
І кривавиї ножі.

І спинивсь ти край дороги,
Мов не знав куди піти,
Поки руки тобі й ноги
Не скували знов кати . . .

І зійшлися тобі межі,
Як на цвинтарі тіснім —
По хатах пішли пожежі,
Смерть обходить кожний дім.

Знов широкий степ вакує...
Трави, сонце золоте...
Дикій кінь його плюндрує
І будяк на нім цвіте.

17. IX. 22

НА СВІТОВИХ ДОРОГАХ

На ногах наших пил довгих доріг,
І ніхто тут сказати б не міг,
Звідкиля ми і хто ми.
Наші груди повні життя і утоми . . .
Але серце вільне од туги і горя —
Ми на березі моря!

Уклін тобі вільне, спокійнеє море!
Твої води криштально прозорі
Яку втіху і радість вливають нам в тіло!
І забулося все, що у нім наболіло;
І забулося все — і прокляття й ридання —
Обнімає й голубить твоє нас дихання.

Солоний вітер . . . Сонце все в промінні;
Морськії феї на білім камінні
До сонця курять фіміами,
І плещуть хвилі під ногами.
А поли моря зелені й блакитні;
Вітрила кораблів, мов статуї самітні,
Стоять, не сунуться, туман лише прозорий
Снує свої ізніжені узори.

VIII. 18

У вигнанні... Не раби інертні —
Ми як духи крилаті, прекрасні й безсмертні.
Яка в нас сила! Як степи пахучі.
Які в нас крила! Як вітри могучі.
Бо серце в нас одно — і в щасті ми обоє,
І тут — в степу нас тілько двоє!

Коли ми бігли з міст, де кров, насильства,
горе—
Нам снилися степи пахучі й море...
І от в степу ми тут, як діти,
Круг нас запашні трави, квіти,
А наші очі там, у небі, у блакиті
І з цілим світом ми споріднені і злиті.

Благословенний степ! неораний ніколе...
Хвала тобі, премудра доле!—
Розвіявсь їдкий дим думок вітрами
І сльози й попіл сіл обмилися дощами.

VIII. 19

Так приходить любов, як приходить весна
На ліси і долини:
Розцвіта старий терен і липа рясна,
І цвіт білий калини.

Як прийшов в твоє серденько май
Рано, пізно — не треба вагання,—
Своє серце весні ти оддай,
Бо ж нічого нема над кохання!

XI. 21

У вигнанні, в болючому сні
Снишся не раз ти мені.
Ти приходиш така ж ніжна й чарівна,
Не подібна нікому, нікому нерівна . . .
Ми з тобою ведем ті ж солодкі розмови
І цілую твої я долоні і брови.
Твої очі мій дух крильми ніжно вкривають,
І з душі тяжкі камні спадають, спадають...

20. IX. 18

О, скілько їх проходить повз очей моїх—
Звабливих уст, очей прекрасно-ніжних,
Облич—то ясних білосніжних,
Привабливих, як гріх,
То блідо смуглих лиць з підсонніх полудневих,
Країни обіймів і цілувань огневих...
І їх краса на лоно втіхи кличе,
А я — як крига... Ти — як Біатриче
Перед очей, незрівнена ні з ким,
І я іду за привидом твоїм.

21. IX. 18

В морі ми!
Зелено-чорні килими
Русалки розстеляють,
І манять, закликають,
Солодкії, як гріх:
„Ідіть, ідіть на лоно втіх!"
Човни пливуть грудьми,
Зелені ріжуть килими.

Здулося море сіре щитиною,
Вітер заплакав малою дитиною,
Скіглять чайки, а із білої піни
Чорні зринають дельфіни.
В темні пучини русалки сховалися,
В чорниї гори гребні позбивалися...
Сіти на човни Нептун закидає,
Лютий Борей їх вітрила схиляє...
В горах гойдливих човни все пливуть,
Сіти Нептунові рвуть.
Сонце зявилось, розсипались гори,
І розлилися блакітні простори.

22. IX. 18

Пахне море раками вареними,
Бється в беріг хвилями зеленими,
Перебігають хвилі крізь каміння
І гойдають морське баговіння...
А на морі, як чумаків валки,
В табор стали човнами рибалки.

Сонце й море... Скрізь повно омани;
Тче степ синій блакитні тумани...
Змовкли скелі, вітри знемоглися...
Чу!.. Каміння із скелі знялися,
Скачуть в море, як перли...
Ген—в обіймах злилися як вмерли
Двоє закоханих... сходять над море.
Що їх веде?—щастя чи горе?
Йдуть над море в чаду божевілля
І на пісочку справляють весілля....
Море мовчить, вітрець не озветься,—
Сонечко з неба сміється.

21. IX. 18
Чорне море.

З ДОРІГ

Чую в серці своїм я усмішки твої,
На устах поцілунки твої не сціловані . . .
Звідкиль мають тебе ждати очі мої
    І зажурені, і ізморені;
Де ж почую слова твої незговорені . . .

Чи прилинуть вітри в ці краї від тебе,
Принесуть мені кіс твоїх пахощі;
Чи повернуться знов в моє серце слабе
    І надії, і радощі . . .

Як пили ми в-двох щастя чарівнеє,
І напитись, і випить його не могли!
О, чого ж ви, думки безнадійниї,
Як каміння, на серце лягли!

— — — —

Я пройшов усі села крізь сльози й мерців,
Я дивитись не міг ні на кого.
Од пожеж в моїм серці попіл осів
І от жаху спіткалися ноги.
Єремією б стати на руїнах святих —
Та я плакать від жалю не міг.

Я один у вигнанні, і між нами далекі дороги,
Душі ж наші звязані про те...
І летять і счезають степів перелоги,—
Віру — зустрічі радість ізнов зацвіте.

— —

І забється життя, і знов сонце зійде,
І омиються рани сльозами.
І крізь попіл і смерть щастя нас поведе
Знов ясними шляхами.

1918. Кубань.

Росцвітається ранок ясний,
Загорається радістю й захід,
Усміхається день молодий
І на місячний захід, і на схід.

Рання зіронька к полудню йде,
Щоб ззіллятись із ним у коханні,
І цвітуть у саду в ясний день
Разом пізнії квітки і ранні.

О, не бійся, кохана, не бійся весни,
Як постукає в серце раненько,—
Своє серце на зустріч ти їй відчини,
Й розцвіте твоє ніжно серденько.

1921. Туреччина.

О, скілько я не пив із уст твоїх утіх
І скілько не зазнав я пестощів твоїх,
Остались одні сни...
І я, як старець навісний,
Голодний, смаглий,— прагну хоч росинку
Твого кохання; прагну хоч хвилинку
Почути голос твій і вже тоді забутись
В твоїх руках і знову не вернутись
У світ... такий великий і порожній,
Де дух вгасає мій
І де без тебе я — убогий подорожній
Без друзів, без рідні і без надій.

1918. Запорожжа.

В арках сірих, камінних мурів,
Володимира гучних склепіннях,
Обезсмертився в дивних творіннях
Творчий дух ґеніяльних майстрів.

З хмурих стін, як темниці-тюрми,
Ізнялись херувими нетлінні,
Сповнивсь храм їх очами й крильми,
Претворились склепіння камінні.

Загорілись красою світів
Екзальтації сповнені очі,
Невимовні, як дива од див,
Божий гнів, безмятіжна тиш ночі.

І одкрилися двері-шляхи
В тих очах нашим душам незнані,
І опали всі журби й гріхи,
І всі стали в мир вічности звані.

О, блажен, хто ввійшов в ті світи!
Хто з душею почув їх взаємність:
Осягнув він безсмертя таємність,
Єдність душ він ізміг осягти!

Нероздільне од них моє я —
Світ од світу в законах горіння;
Там мій дух, там безсмертність моя
В мудрих актах життя і творіння.

X. 21
Царгород.

АРАВІЙСЬКЕЄ СОНЦЕ

Сон в очах, і мир новий у них...
Ти така вся у соняшнім світлі!
Аравійськеє сонце на щоках твоїх,
Твої губи, як маки, розквітли.

Твої очі я бачив в склепіннях церквів,
Екзальтації повні, огненні —
В херувимах містерій великих майстрів,
Чимсь несказанно дивним надхненні.

Твої губи я бачив в крівавих цвітах
Джунґлів Інду, у пишних узорах;
Дикий мак їм подібний у рідних степах,
Дикий мак, цвіт ґранати у горах.

Їх огонь у атомах нераз я спіткав,
Тінь їх тиха проходила в роках...
Я багато так фарб у світах зустрічав
У весняних, осінніх потоках.

Твої очі і губи — то ти.
Більш тебе я не бачив, не знаю...
В два світи маєм ріжні пройти —
Ти мене, я тебе не спіткаю.

28. X. 21

Догорають останки краси
Серед брудного смітника шуму...
О, гордине свята, пронеси
День тяжкого і чорного суму!

Діти соняшних, божих країв,
Невідомих на ярмарках світу,
Доцвітають серед бурянів,
Дорогі зсиротілиї квіти.

Повз проходить чужинна орда,
Невимовно тупа і байдужа,
Як проходить овець череда,
Розуміти і чути недужа.

Опустошився рідний десь сад
І заріс буряном, лопухами —
Не повернеться сонце назад
І не вкриється більш він квітками.

Нові квіти із нових насінь
Хтось там викоха в довгії годи...
Доцвітає краса поколінь
На чужині в дні чорні негоди.

Крамарі, гимблярі, торгаші!
Ви такої ще чести не знали...
Коли б іскру ви мали в душі,
Ви б отарами так не минали.

8. XI. 21
Царгород.

МАХІНДЖАУРІ

Сині ночі. На варті пір'їсті
Хамелопси, драцени в вікні.
Стихли вітри в лавровому листі,
Род'ендрони затихли у сні.

Шшуу... і—шшуу... і шшуу... крізь ночі.
Миє море гравій і пісок,
Ніжно снами замикає очі,
Снами музики, ласки й казок..

Тілько в північ між вікнами й морем
Пронесеться огнеокий шум,
Кине громом у заспані гори - -
Стоколесий змій Баку-Батум.

Шшуу... і--шшуу... і шшуу... крізь ночі,
І колише мережані сни . . .
В хату світять темно-сині очі,
Мрійні очі ночі і весни.

14. V. 23

В узлі доріг зустрічається двоє,
Двоє, що довго себе так шукають.
Дивно! Знайшли і самітно обоє
В ріжні дороги далекі звертають.

Вдаль повертають закохані очі,
Вяжуть готові до обіймів руки,
Йдуть, де чекають безсонниї ночі,
Мрії безплодні і гіркії муки.

Щож то за дух, дух нічим незборимий,
В пітьму їх гонить од сонечка—світла:
Доля лиха, чи то сторож незримий
Квітки, що ніжно в їх серці розквітла?

13. XI. 21

Тебе в серці не маю більш я,
Як коханую ніжну болючість:
Розгубилася віра моя
В наших ніжних признань неминучість.

Дзвонять дзвони у Санта-Марії,
В тиху вуличку йдеш ти сама . . .
Серце моє на далекім обрії —
Ти як і всі, і тебе в нім нема.

15. XI. 21

ГОНҐКОНҐ

Десь сховалося в пустелях
Сонце з сірих туманів,
І горять на горах — скелях
Золоті шапки огнів.

Огні жевріють на морі —
Зграї плавають жар-птиць,
А над морем стали гори
У намисті блискавиць.

Чи зібрав хтось в небі зори
(Сонце в морі погасив)
І всіх висипав на море,
І по горах розгубив?

Чи ми йдем в краї казкові,
Короля ясного двір,
Де палаци смарагдові
І нові плеяди зір!

Оксамитові жупани
Роздяга цариця зір...
Плачуть сивиї тумани
Слізьми дрібними із гір.

То спускаються вниз хмари,
То втікають за горби,
Баранів густі отари,
Гір роспатлані чуби.

Обступили клапоть моря
Гори й скелі, як сичі,
І стоять німі од горя,
І стоять всі, плачучи.

Так чогож? Що беріг моря
І над гніздами орлів
Сташувалися табори
Моря й суші королів!

Сонця промінь — засміються
Гір зелених килими,
І сріблистиї забються
Вниз струмочки — скакуни.

І веселими очами
Гляне в море місто - рай . . .
Хто ж побожними устами
Не промовить: Дивний край!!

Затримтіла моря спина —
То прибіг до гір бурун.
Посланцем малого сина
Посила старий Тайфун.

Гори одягли кожухи,
Стали в сивих всі шапках.
Загойдались моря духи
На скрипучих кораблях.

Із морських степів бурхливих
Линуть, плинуть кораблі
Од коханок — фей зрадливих
В лоно матері — землі.

Чуй! Гремлять трембіти-громи!—
Мілійон топоче ніг...
Вітри, смерчі, духи, гноми...
З військом цар Тайфун прибіг!

Страшно!.. Море в небо бється!
Страшно!.. Тонуть кораблі...
Злий Тайфун над всим сміється
І все топче по землі.

Годі!.. Сонце золотеє
Спалить крила всім вітрам
І на моря дно німеє
Ти безсилий ляжеш сам!

IX. 19.

ЕВКАЛІПТИ.

Вийшли в гори і стали над морем
Евкаліпти — стрункі і прозорі,
Всіх найвищі — немає їм пари,
Їм не рівня тополі й чинари.

Еміґранти з далекого краю —
Все над морем стоять і чекають,
Все питають про край рідний хмари,
Виглядають в гості "катамари".

Дарма! Дарма!
Сніги од півночі,
Зимні зливи сліпитимуть очі,
Обдиратимуть вітри шаленні
Полудневі одежі зелені.

Зачепився вітер за чуприну
Евкаліптів, скуба їх без спину;
Обриває кучері зелені
І скидає у-низ на драцени...
А в драценах, сіренька як мишка,
Притаїлась, стоїть наша хижка.

Враз із гір ударив грім у вітри,
Зазміїв у синіх шовках іскри,
Розірвав в стьожки блакиття ніжні
І погнав по нім вози залізні,
Покотив важкі чумацькі важі
І став кидать з них огні-вантажі...
Загуло, загуркало лісами....
Розпадається земля у чорні ями,
Розпливає небо, як те море,
В зливи чорниї валяться гори...
Хижка, хижка! Стукоче шибками;
В двері пальми деруться гіллями,
В вікна бються зелені мімози,
Гнуться з страху, вгортаються в коси.
Всі бояться умерти, осліпти, —
В сварці з громом одні евкаліпти.

Гей, шумлять, шумлять верхами;
Зливи лються по тілу річками,
Вітри рвуть, гризуть, скубуть одежі,
Вниз у корінь збігають пожежі...
Та даремно! Стоять, як із криці,
Зустрічають з сміхом блискавиці.
Роздерають кучерами тучі
І скидають важкі громи в кручі,
Де зігнулись до землі бамбуки
І тремтять в жаху чинари й буки.

Та й упали всі вітри без сили,
Громи камінь останній скотили,
Збігли всі озера в небі сині,
Тільки скачуть струмки у долині.

Раді усі. Що за тиха країна!
Море сміється до гір, як дитина,
Пальми всі вбрані — в сережках, намисті,
Буки й чинари в весільному листі.
Навіть струсивши сраміїтниї сльози,
З сонцем жартують, сміються мімози,
А над усім евкаліпти зелені
Дивляться вниз і кепкують з драцени.

Гей, буває в осени вітрище —
Гонить хмари, хлюпа морем, свище;
Безкінечні сірі дні і ночі
Безкінечні дощі небо точить.
Море стогне глухим ревом, гулом,
Кида в берег каламутним мулом;
Риє берег, жбурляє каміння,
В прірви смокче ліси за коріння.

Стихне все в розгулі тім стихії:
Не регочуть шакали малії,
Вниз спустилися курди з верхів'я,
Не співає арба на узгірях.
Евкаліпти стоять в дощі голі,
Їх одежа розкидана долі;

Миють тіло чужими дощами,
Простягають руки над лісами...
І далеко на море й долини
Зеленіють рясні їх чуприни.

Як день горить і небо золоте,
Прозоре море спить, не дише
І в радощах трава і ліс цвіте,
І вітер пахощів над ними не колише —
Стоять вони високо над лісами
І курять сонцю фіміами...
Огнепоклонники і бога Сонця діти,
Здіймають в верх свої долоні-віти,
Приносять дари — пахощі куріння,
Щоб ізливались благощі проміння,
Як над гаями, вічно дорогими,
Де із землі їх вирвали малими.

Аджарія. 1923 р.

Сюди, на побережжя Чорного Моря евкаліпти привезено з Індії. Драцена, мімоза, чинара, бук, бамбуки -- це дерева. Катамари — подвійні індійські човни.

НІКОБЕ - ОТЗУ

Вітру, гір, заліза стогін
Обірвався . . . Все мовчить.
В стійло тихо кінь стоногий
Йде на хвильку відпочить.

От і став . . . І враз зірвались
Барвнокрилиї пташки —
Чобітками заспівали
Хрізантеми - школярки.

І здрігнувши з того дива,
Знов летить наш бистрий кінь;
З вітром б'ється сива грива,
Б'ють підкови: дінь, дінь, дінь!

При плечі моїм кімоно —
Пурпур, срібло хрізантем,
І корзинка кудамоно,
Хон, камі і чьоомен.

Погляд боязький і цнотний,
Другий довший . . . Не втерпець.
З ним родивсь такий турботний
І солодкий бій сердець.

Очі з дугами - бровами,
Очі з тягітних очиць,
Повні чорними огнями,
Світом чорних блискавиць.

Що нам пута - забобони?—
Ми ж на вік розійдемось.
З серця скинем заборони,
Серцем з серцем ззільлемось.

Очі, серце в унісоні,
Все обом так ясно враз...
Ні, не бачить ці хіто-ні
Наших любощів екстаз.

Серце з чорною косою,
Серце з личеньком ясним—
Не подібний я собою
З ніходзіном ні їдним.

Любий я тобі? Дивися.
Серцю радісно? —Цілуй.
Серцем жадібно упийся,
Чари любощів відчуй.

От тобі обійми—муки,
Мої пестощі—огні...
Простягни солодкі руки,
Всю віддай себе мені.

Я цілую тебе в шию...
Твої губоньки — вино.
На плечах твоїх розкрию
Всі барвисті кімоно.

Ніходзін-ра ще не знають
Пестить, бавити дівчат;
З жаром їх не пригортають,
Не цілують бровенят.

Млосно стукають ресори
І дзвинять гучні містки,
Серце серденьку говоре
Незабутнії казки.

В вікнах гаї і діброви,
І стрункії комиші...
Що твориться в твоїй крові?
Що горить в твоїй душі?

Ми б пішли в гаї зелені,
У пір'їстий цей бамбук,
Поцілунки пить шалені
І обійми млосні рук.

І ти б любощі зазнала,
Про які так серце зна,
Не тужила б, не зітхала,
Як зітхатимеш одна.

Ми б пішли з тобою в гори,
Там, де ідоли стоять,
З відкиль видно синє море,
З відкиль хмароньки летять.

І під соснами старими,
Що вверх руки простягли,
Ми б серцями молодими
Жертву щастю принесли.

І в долину б ти спустилась,
Як моя вже сан-онна,
Мов у-друге народилась
І щаслива, і ясна.

І я-б мав собі дружину,
Любу, красну над усі,
Цнотну, тиху, як дитину,
І солодку як насі.

Будем жить ми край доріжки,
Де цікади ллють пісні,
Цокотітимуть там ніжки
День-у-день твої мені.

Будеш квітонькою сяти
В шовках, злотніх поясах,
Будеш ти мені вклонятись
З добрим ранком безліч раз.

Тихше кінь б'є копитами,
Став... Розвіялись казки,
Розлучаємося з вами,
Хрізантеми - школярки.

Що ж з коханими очами,
З сяйвом чорних блискавиць?
Кинеш книжечки з сльозами
Й на ціновки впадеш ниць.

Прошумлять моря могутні,
Пропливуть мої човни,
І казки ці незабутні
Перейдуть в шовкові сни.

Встанеш ти з ціновок, бідна,
Обезкрилена, смутна,
І країна твоя рідна
Стане тяжка і сумна.

Будуть всі струмки, бамбуки
Про далекий край шептать,
Будеш ніжні свої руки
Довго в тузі ще ламать.

І крізь всі моря і гори,
В час журби, твій трудний час,
Буду в серце твоє хворе
Прилітати я що-раз.

Кобе (Японія) 1920.

„Не хочу я Good-bye!—я хочу revoir"...
Як та дитина — рожевіє, плаче.
Над сині очі, брови повні хмар...
Така розпука і відчай дитячий!

І що робить, як берег уже йде!
А уст не відірвать, обіймів не розняти...
Візьме за рученьку і люто поведе
Кудись Земля—стара, недобра мати.

„Не хочу я Good-bye!, а моря вже нема.
Нема вітрів, проміння... Лізуть люди!
Юрба юрбу брутально обійма...
Дитинонько, Good bye! Au revoir не буде!

25. XI. 28

ОСІННІ РАНКИ

В вікні чуть сходить ранок —
На світ благословить...
Так світло і пітьманно,
Так тихо... Рано, рано...
Твій спомин ніжний спить.

Твій спомин — тінь кохана...
А я живу — я річ...
Так тихо... Рано, рано...
Твій спомин — тінь кохана.
І ніч, безмовна ніч.

3. IX. 27.

Ніхто не дивиться, що небо загорілось,
Що місяць молодий тоненький срібний перстень
Увесь в огні... То сонце одружилось
І постіль шлюбну стле день.

А там погасять світ. І ніч засне в обіймах,
Роскинувши шовкові чорні коси...
Та рано встане і гостей підійме
Старий веселий дід — той День світловолосий.

28. X. 27

Вернулись з гостини
Ясні, ясні дні —
Блакитні хустини,
Золоті пісні.

Але зажурились —
Мов когось нема,
Мов би забарилась
Хустина одна.

Спинились байдужно
На тихих полях,
І дивляться тужно
На далекий шлях.

2. IX. 27

Свою світлицю сонце чепурить,
Як добра красна господиня...
На пазусі намисто променить,
Яснить шовкова хустка синя.

А води! Трави!.. Гомін з чагарів.
В зелених шумах стали гори,
І табуни прудких вітрів
Побігли травами в простори.

Світлиця вбрана. Стелють килими...
А гістонька не йде, немає!
І чути — в ясний двір новими ворітьми
Німий, горбатий сум вступає.

3. IX. 27

Так гарно, гарно!
Осінні дні в простори йдуть...
Мене немає в них, тебе немає тут —
Марно!

Не вір, що розум пише!
Болючий плач у промінях усіх...
Ні жарт, ні горя тон, ні сміх —
Інше!

Благання у простір!
Не прийде сіра і глуха Нірвана,
Як ранок зявиться коханий.
З гір.

IX. 27

В гіллях, опалих листом,
Утишених від щебетів і співів,
Оздоблених одним дощу намистом,
Дощу старого, що давно посивів,
— Кубелечко, як пустка удовина,
Порожнє і сумне, як домовина.

IX. 27

В краю далекому, в серці чужому —
Голосом ніжним, голосом рідним,
В далечі милим, в чужому любим,
Шепне щось ніжно, шепче: "до дому"...

———

В край далекий, в серце чуже...
Серце чуже -- скриня важка —
Кожний своє береже,
Кожний своє замика!

IX. 27

Я б плакав, тілько б помогло.
Ридав би — не поможе;
Те, що спинитись не змогло,
Вернутись вже не зможе.

Сонце і верби... Сад твій малий.
Порох паде і паде...
В хату ввійшов хтось важкий і сумний,
З хати не йде...
Слово сказать — вік пережить...
Сум — і німий, і глухий
Сів на порозі, нерушно сидить
...Сивий, старий.

IX. 27

Як радіо — слова комусь,
Проміння крізь простори...
Од іскри тугий дріт здрігнувсь...
Як радіо — слова комусь,
А іскри в серце хворе.

Буває авто в сяйві мчить,
А ти — в пилу дороги.
Так часом глухо ніч мовчить,
Мовчить нам — другим не мовчить,
Ніч бурі і знемоги.

Як радіо—життя комусь...
Як дві антени — груде...
Хіба ж не буде, що спинюсь
Одни... А радіо комусь
Співати сонцем буде.

Як радіо — слова чужі,
Ні, не чуже проміння
Крізь сірий камень на межі...
Слова болючі, не чужі
У груди — як каміння.

30. VIII.27

Поцілував у вустоньки замкнуті
І попрощав в далеку путь...
І вже в пітьмі копитом кутим
Залізні коні гулко б'ють.

І вже нема... Як ті лисиці чорні,
Біжать ліси через поля,
В далекі гори і долини стогне
Копитом зранена земля.

Тебе нема... Порожні сумні салі,
Як келих випитий... Нема.
І тілько ніч якісь болючі жалі
Вишіптує собі сама.

Поцілував уста твої зімкнуті
І попращав тебе в сльозах,
Щоб плакати невтішно на розпутті,
Щоб цілувать далекий шлях.

4. IX. 27

Не дать руки... не усміхнутись серцем;
Не прислати слова... Камінь!
Одгородитись муром мертвим —
Ніби пращались ми в останнє...

Чинити пімсту, обіцяну в гніві;
Чинити розумом без серця,
Бо серце — пташка в співі,
А ум — змія, що в гніві бється.

Не дать руки... не усміхнутись серцем;
Не прислати слова... Камінь!
Обкутатись простором мертвим,
Ніби слово було останнім...

8. IX. 27

Одинадцять. Стук мусить... Нема!
Серце в дзвін величезний дзвонить.
Входить жаль, як брат обійма,
Діяманти на очі ронить...

Одинадцять, дванадцять.. і більш...
Жаль втомився, розливсь по хатині...
Серце стука тихіш і тихіш...
Хтось шепоче: "хтів в самотині"...

Серце вяне, як спалений ліс,
Сонце стало у жовтій пустині...
Бо немає золотих кіс,
Бо хтось шепче: "хтів в самотині"...

8. IX. 27

В світлиці порожньо, і вянуть квіти...
Твоє проміння більше не тремтить.
В вікно порожнеє порожнє сонце світить...
Немає слова... Сірий сум мовчить.

Все, що любила ти — в німих, нерушних
позах
Стоїть і жде... Нема... нема!
Я ставлю серед них німий твій образ —
І з нами ждеш себе і ти сама.

28. VIII. 27

Поклала в серце камінь... Путь!
Замок: зелені очі --
Не дать юрбі відчуть, збагнуть
/З юрбою; в серці камінь; путь/,
Що плаче... чого хоче...

А в день ясний, гомінкий день,
Як люде -- хитрі діти,
Сховаєш в музику пісень
/Не дать, щоб викрав злодій—день/,
Або між друзі—квіти.

Коли-ж прийде між стіни ніч,
Замки пороскриває,--
Сховатись серденьку не в міч...
Коли як мама ляже ніч —
Не плакать сил немає.

IX. 27

ОСІНЬ

Пройшли роки. Не те, не те вже йде!
Не спалахне вже сонячне кохання —
Таке хороше, молоде!
Таке струнке і повнеє віддання.

Не прийде хтось — малий, малий,
Не згубить у очах хороші очі,
Не скаже страченно: "коханий, дорогий!"
І цілувати дні, і обнімати ночі.

Не прийде — пройде десь у даль.
Всміхнеться осінь тихим світом —
Така мягка, солодкая як жаль,
Розквітлая медвяним цвітом.

А серце, як дитя: Весни! Весни!
Не заколише, ні, мамуся мила,
Не віджене зрадливі ранні сни
Шовкова осінь незрадлива.

10. IX. 27

ВІТЕР В ОКЕАНІ

Цілує коси, тріпає манто...
Струнка тополенька незнана.
Високе чоло, усміх, запит: хто?
Така чужа і враз така кохана.

А вітер, вітер! Проти вітру йти,
Дивитись в океан зелений...
І враз уста такі ясні знайти,
І повне серце радощів шалених!

І сісти за бюро. А хвилі як гойднуть
І стане смішно, й зблизяться обоє...
І очі все і скажуть, і приймуть,
І знаєш, знаєш — нас вже двоє!

І два світи: як дикий деревій
І хмародрап з Бродвею—такі ріжні—
Як сповнення найкращих, ясних мрій,
Знайшли себе невичерпанно ніжні.

А вітер, вітер! Красно як бува!
Як радісно—казати і казати
Незвязанно хорошії слова,
Словами пестить, цілувати.

Як homo-deus—гірніх побереж,
Думки—пісень співочі ґами...
Так радісно без пут, законів, меж!
І море, сонце — наші, з нами.

А вітер!—коси, чоло, любий сміх;
Уста говорять—ніжні рими...
Не налюбуєшся і не напєшся з них,
І не задержися на віки з ними.

Пращай! Пращай!—Земля іде на нас...
Вже вітер втих, і в сумі брови,
І океан змарнів, погас —
Як казка, тілько казка Волі і Любови...

VIII. 28

ФІНАЛ

Остання іскра з сонця спепеліла,
І скреслено воно із книг життя.
Безмірність чорна — символ небуття,
Як мертвий океан—прийшла і заніміла.

Забулось все! Діброви й степу спів,
Повітряні моря, їх шум і дзвін,
Симфонії сердець...
Все кінчилось... Кінець...

1936

Вийди в степ... в ніч феєричну,
В царство тьми і зір;
Ляж у постіль трав величну,
Як лягає звір;

І дивись як зорі сяють —
Сніп, Волосожар;
Слухай, як у травах грають
Тисячі ґітар! —

Ти відчуєш, що для чогось
Дишеш ти, живеш.
Що у вічність ти до когось
На зорі пливеш.

1936.

ПЕРЕКЛАДИ

З ПЕРЕКЛАДУ "ГАЙЯВАТИ"
(Лонґфеллов)

На порозі в літній вечер
Сяде хлопчик Гайявата,
Слуха як шепочуть сосни,
Слуха як вода хлюпоче
Чарівні слова і згуки.
"Мінне-вава" — шепчуть сосни
"Мудвей-ашка" шепчуть води.

А як кузку Ваг-ваг-тейсі,
Що літа як іскра в пітьмі
З ліхтарем своїм маленьким
Понад папороть і трави,
Він побачить, зараз пісню
Заспіва, що баба вчила:
"Ваг-ваг-тейсі, світлянице
Світляна легенька мушко,
Що з огнем танцюєш білим,
Ти світи мені ліхтарком
Перед тим, як ляжу в постіль,
Як закрию в сні очата!"
А як місяць сходить з моря,

Спілий круглий з вод виходить
Тінь у ньому він зобачить
І пита: "Нокоміс, що то?"
І Нокоміс добра скаже:
"Раз вояк у лютім гніві
Схопив бабу свою й кинув
Прямо в небо серед ночі,
Прямо місяць влучив нею.
Там її ти тіло бачиш!"
Бачить райдугу на небі,
Райдугу на східнім небі,
То шепне: "Нокоміс, що то?"
І Нокоміс добра мовить:
"То ти в небі квіти бачиш:
Всі лісові дикі цвіти.
Всі, всі лілії зі степу,
Що зівяли на сім світі,
Там цвітуть над нами в небі."

ПОЯСНЕННЯ.

Ця збірка видається з тих поезій, які збереглися серед паперів автора. Багато рукописів залишилося в Київі р. 1918 і напевно загинули. Там були збірки ранніх поезій 1901-1905 р., також збірки пізніших — до 1917, які не були видруковані. Серед них поема „Вдовиченко" (з оцінкою поета Д. Чернявського), повний текст поеми „Парнель'' (матеріяли для якої дав критик С. Єфремов) і ін.

Перше видання поезій автора було зроблено р. 1907 в збірці двох авторів під псевдонімами Самотній (Ол. Грузький) і Гамалія (М. І. Мандрика). Збірка називалась „Перша Книга Пісні," Радомисль. В цій збірці було коло 50 поезій автора. Частина з них друкується туг в розділі „На світанку."

Другою книжкою були приготовлені політичні вірші—„Книга Гніву," р. 1914-15. З цензурних причин книга не могла вийти. Року 1918 вийшов малий відбиток „З Книги Гніву." Кілька поезій з нього під цим заголовком надруковано тут.

Року 1917 видано том перший поезій під назвою „Пісні про Анемону," 176 ст., в Київі, в якій надруковано 141 поезій. Оцінка була в „Книгарі," ч. 6, Київ, 1918; в „Шляху," ч. 1, Київ, 1918, і в „Літ.-Наук. Вістнику" ч. II-III, Київ, 1918.

Ця книжка на Україні зберіглася, що видно з книги Державного Видавництва України „Десять Років Української Літератури" (1917 - - 1927), Харків, 1928 р. (на ст. 310 подано бібліоґрафічну справку). Тому автор не вважав конечним передруковувати „Пісні про Анемону" в цій збірці. В розділі „З Пісень про Анемону" передруковано лише один (перший) вірш.

Книжка „П. про А." вийшла і розійшлася вся як раз перед тим, як автор був примушений виїхати з України. З того часу жадних збірок поезій автор не видавав. На Україні зміг надрукувати лише свою розвідку про впливи поезії Т. Шевченка на болгарську літературу (надруковано в Збірнику Всеукраїнської Академії Наук в Київі, 1925), окремі поезії друкувалися в журналах: „Нова Україна," „Українське Слово" і ін.

Ця збірка помічується як том 2-й по черзі після „Пісні про Анемону."

З першого розділу цієї збірки кілька поезій в свій час були друковані в київській „Українській Хаті," „Рідному Краї" (Ол. Пчілки), „Вільному Слові," „Раді."

Поема „Наймит" в повніщому тексті друкувалася в київському журналі „Село."

В розділі „На світових дорогах" поезія "В арках сірих . . . " (ст. 77) відноситься до кадедри св. Володимира в Київі, хоч і писана в Царгороді. „Махінджаурі" (ст. 80) — оселі на Чорноморському побережжю Грузії (в Аджарії). В поезії „Нікобе-Отзу" (між двома японськими стаціями) вимагають пояснення такі слова з японської мови: кудамоно, хон, камі і чьоомен — фрукти, книжки і зшитки, хіто-ні — чужі люди, ніходзін — японець, сан-онна — жінка, насі — груша.

Деякі поезії з розділу „Осінні Ранки" друкувалися в журналі „Нова Україна."

Ненадрукованими залишаються головно переклади з болгарських поетів, з італійських і іспанських, а також переклад поеми американського поета Лонгфеллова „Гайавата" (перша частина друкувалася в „Канадійському Фармері").

ЗМІСТ

	Сторона
Від автора	4
Життєпис	5
На світанку	9
З книги гніву	25
З пісень про Анемону	32
В огні боротьби	45
На світових дорогах	65
Осінні ранки	95
Переклади	117
Пояснення	121

DATE DUE SLIP

F255 o

500

University of Alberta Library
0 1620 0431 5212

A5804b

Canadian Ukrainian Educational Association
667 Flora Avenue., Winnipeg, Man., Canada